

גבולות היחידה: שמואל ב' פרק י"ד

נושא היחידה: משל האישה התקועית והשבת אבשלום

מספר שיעורים: 2

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

לאחר שלוש שנים שבהן היה אבשלום בגשור, יואב מחליט להתערב. יואב יודע כי דוד מתגעגע לאבשלום, אך עקב המעשה החמור שאבשלום עשה, הוא נמנע מלהחזיר אותו לירושלים. על כן, יואב פונה לאישה חכמה מתקוע, ומורה לה לביים בפני המלך מעשה שלא היה, ולבקש ממנו עזרה. הסיפור הבדוי משמש מעין משל שבעזרתו מעבירה האישה מסר לדוד, על מנת ששייב את בנו מגשור. דוד מבין בחכמתו כי יואב שלח אותה, ומוכן להחזיר את אבשלום לירושלים, אולם אינו מוכן לפגוש אותו פנים אל פנים במשך שנתיים נוספות.

פתיחה:

המורה ישאל את התלמידים מה לדעתם הרגשות של דוד כלפי אבשלום רגשות מעורבים - מצד אחד, מתגעגע, ומצד שני, לא יכול להחזירו, כי הוא הרג את אמנון).

המורה יערוך "משאל עם" כיצד לדעתם ינהג דוד עם אבשלום, שהתנהג בצורה חמורה כזו (להחזיר/לא להחזיר/להרוג). לאחר ההצבעה, ייתן המורה לכמה מהתלמידים להסביר את סיבת החלטתם (מצד אחד, הוא רצח, ומצד שני, זהו בנו והוא אוהב אותו. מבחינה הלכתית – המעשה היה בלי התראה, והוא רק שלח שליחים, ולכן הוא לא חייב מיתה. אך מאידך, בכל זאת מגיע לו עונש, שהרי מעשהו היה חמור).

לימוד הפסוקים:

הפרק שלנו הוא עצמו הצגה של האישה התקועית. בפרק ישנם פסוקים לא קלים להבנה לתלמידים. על כן, כיואב - גם אנו נפתח בהצגה, כאשר בעיקר נדגיש את תוכן הדברים של המשתתפים, ואת הרעיון שבהם, ולא ניצמד לביאור מילולי מדויק. לא ננסה לבאר פסוק אחר פסוק, אלא נבחר ביאור של מספר נקודות מתוך פסוקים אלו. בפרק זה, הלימוד יהיה יותר בתיווך המורה, כאשר המטרה היא שנצא מפרק י"ד כאשר התלמידים מבינים את התוכן (ולא כל מילה).

פסוקים א'-ג'

המורה יקרא את הפסוקים, ויסביר שיואב רוצה לשכנע את המלך בנוגע לאבשלום, ולכן הוא נוקט בדרך יצירתית – הוא עורך הצגה בפני המלך.

המורה יבקש מהתלמידים לציין כיצד יודעים שמדובר בהצגה - באישה שצריכה להתחפש לאלמנה.

"והיית כאישה..." – את צריכה להיות כמו אישה אלמנה, וללכת לדבר אל המלך את מה שאני אגיד לך...

כדי שנבין טוב יותר את ההצגה שהתקיימה בארמון המלך, נצפה בשני תלמידים שיציגו את תוכן הפסוקים הבאים:

המורה יבקש מראש משני תלמידים שיציגו. האחד יהיה האישה החכמה, והשני יהיה דוד המלך.

לגבי ההמחזה: המורה יכין את התלמידים מראש לתפקיד שלהם בהצגה, כאשר הדגש יהיה פחות על טקסט מוכן מראש, ויותר על הבנה של התלמיד את תפקידו: מה הכוונה של הדמות שאותה הוא משחק? מה רוצה האישה לעשות, מה היא רוצה להביע בפני דוד? נוסף על כך, אנו יודעים שהיא מציגה את עצמה כאישה אבלה, וגם בזה היא צריכה לשכנע - בבגדים שלה, בדרך דיבורה, בהבעות פניה וכדו'.

תוכן ההצגה בקיצור:

האישה אלמנה - בעלה נפטר, ונשארו לה שני בנים. הבנים רבו בשדה, ואחד קם על השני והרג אותו.

כל המשפחה רוצה לנקום ולהרוג את הבן שהרג, אך האישה דואגת, שבכך לא יישאר לה ולבעלה שם זכר על פני האדמה.

בשלב ראשון, המלך מנסה לפטור אותה ב"לכי הביתה, ואני כבר אדאג שיהיה בסדר", אך האישה אינה מקבלת את דבריו, כי עד שהמלך ידאג לה, עלולים כבר להרוג את בנה.

גם התשובה השנייה של המלך אינה מניחה את דעתה של האישה: "תביאי לפה את מי שרוצה לפגוע בבנך".

האישה ממשיכה לדבר את דבריה. אך כאן ההצגה תיעצר.

התלמיד צריך להבין את הסיפור שעליו להציג, ולהציג את הסיטואציה תוך גילום דמותה של האישה. בתחילה, אבל ומצוקה, סיפור הדברים בהתרגשות, תחינה למלך, ובהמשך ההצגה – התעקשות: כיצד האישה מרגישה כשהמלך פוטר אותה ב"לכי לביתך.."? כלומר, "אני אבדוק ואטפל בפנייתך". אבל היא חייבת את העזרה עכשיו!

בהכנת המחזה, המילים אינן העיקר, אלא הבנת הסיטואציה וה"כניסה" אל עולמה של הדמות. התלמיד יכול להמציא את המילים. עדיף וכדאי מאוד להשתמש בפסוקים, בציטוט אחד או שניים, אבל שהתלמיד יבנה את המלל של עצמו.

תפקידם של התלמידים בכיתה הוא לקשר את מה שהם רואים, למה שנקרא לאחר מכן בפסוקים, וכך ההצגה תתרום להבנת הפרק.

כיצד המלך מגיב כשהוא מגלה שהכול הצגה, תרמית? האם הוא מופתע? האם הוא משנה את יחסו לאבשלום?

בתחילת ההצגה, אפשר לכתוב על הלוח מספר שאלות שהתלמידים יצטרכו לענות עליהן לאחר ההצגה:

- מהיכן האישה?

- מי נפטר לה?

- מה קרה לבנים שלה בשדה?

- מי רוצה להרוג את בנה השני?

- מה התשובה הראשונה שהמלך עונה לה?

- מה התשובה השנייה שהמלך עונה לה?

כעת נעבור לקריאה של הפסוקים, שיהיו מובנים לאחר שראינו זאת בהצגה.

קריאת פס' א'-י"ב

המורה יקרא את הפסוקים, ויבקש מהתלמידים לזהות את החלק מההצגה שנמצא בפסוקים אלו.

מי מדברת פה? מה קרה לה ולמשפחתה?

כיצד המלך מגיב לה? מה אומרת לו האישה בפסוק ט'?

כיצד מגיב לה המלך בפסוק י' מה היא עונה לו בפסוק י"א?

בפסוק י"ב – האישה מבקשת מהמלך להוסיף עוד כמה דברים...

פסוקים י"ג-י"ז

אלו פסוקים מורכבים וקשים להבנה. וכפי שציינו בפתיחה, לא נבארם מילה במילה ופסוק בפסוק, אלא המורה יקרא את הפסוקים תוך כדי הדגשת עקרונות מרכזיים מתוכם.

- לפי דבריך, המלך, גם אתה אשם - אשם בכך שאתה לא מחזיר את בנך הנידח. למה אתה, המלך, אינך פועל למען בנך, כמו שאני פועלת למען בני - "לבלתי השיב המלך את נדחו" – אבשלום שהמלך הדיח אותו ושילח אותו מירושלים? (וכן בהמשך, "לבלתי ידח ממנו נידח").
- ובכלל, אמנם אבשלום הרג את אמנון, אך בסוף יש כאן כנראה חשבון אלוקי שגרם למות אמנון, ועכשיו אתה צריך להחזיר את אבשלום ולא להגדיל את עונשו יותר מדי. (אלה הם עיקרי הדברים של האישה. לא נתעכב ונסביר כל מילה בפסוקים אלו.)
- ח"ו שבעם ישראל יקרה מקרה כמו שהיא סיפרה למלך, אלא מטרתה הייתה להמשיל לדוד, כי היא פחדה להגיד לו את הדברים שהיא רוצה לומר לו באופן ישיר, שמא יכעס. לכן היא מקווה שכמו שהוא קיבל את דבריה על בנה, כך הוא יקבל את הנמשל מדבריה.

← בסיום הקריאה, המורה ישאל: האם דברי האישה התקועית באמת קרו? מדוע היא סיפרה את כל הסיפור הזה?

לפני כמה פרקים כבר נתקלנו במשל. היכן? נפנה את התלמידים לפתוח בפרק י"ב ולמצוא את משל כבשת הרש.

מהי מטרתו של המשל? להמחיש את הדברים, אך באמצעות "השלכה" למציאות אחרת, המאפשרת להגיע להבנה של הדבר, בלי אינטרסים ורגשות שאינם מאפשרים זאת.

מה ניסה יואב להראות דרך המשל? המורה יכתוב את המשל על הלוח, ויבקש מהתלמידים לנסות לבאר מהו הנמשל:

משל	נמשל
שני בנים של האישה	שני בנים של דוד – אמנון ואבשלום
אח אחד קם על אחיו והרגו.	אבשלום הרג את אמנון.
המשפחה מרחיקה את הבן שרצח.	דוד מרחיק את אבשלום.

בעצם, יש כאן סוג האשמה שהאישה מאשימה את דוד, והיא בחכמתה יודעת כיצד לומר לו את הדברים בצורה עקיפה שתוכל להתקבל עליו, ואמנם -

← המורה ישאל את התלמידים: כיצד לדעתכם יגיב דוד? האם הוא יקבל את דברי התוכחה, או שהוא לא יסכים לקבלם?

לאחר שמיעת התשובות, יכתוב המורה על הלוח: תגובת דוד לדברי האישה התקועית:

קריאת פס' י"ח-כ"א

תגובת דוד לדברי האישה התקועית:

1. דוד בחכמתו מבין מי שלח אותה, ושואל האם יואב הוא זה שעומד מאחורי המהלך. האישה מתפעלת מהבנתו זו – "ואדוני חכם כחכמת מלאך".
2. בפועל, דוד אומר ליואב שיביא את אבשלום.

← אילו מידות של דוד מתגלות בתגובותיו?

1. חכמה עמוקה והבנה של דבר מתוך דבר.
2. ענווה. היכולת לקבל דעה של מישהו אחר ולשנות את עמדתך, במיוחד כשמדובר כאן במלך.

← מדוע דוד אומר דווקא ליואב להביא את אבשלום?

"המתחיל במצווה, אומרים לו גמור" - יואב הוא זה שהניע את כל המהלך. על כן, ראוי שהוא זה שיחזיר את אבשלום.

קריאת פס' כ"ב-כ"ג

תגובת יואב:

יואב משתחוה לדוד ומודה לו על כך שקיבל את דבריו, ולאחר מכן מביא את אבשלום.

משימה לתלמידים:

קראו את פס' כ"ד+כ"ח: מה קורה לאחר שאבשלום חוזר לירושלים?

דוד לא מוכן לראותו במשך שנתיים.

(מומלץ לעצור כאן בסוף השיעור הראשון.)

בפס' כ"ה-כ"ז, הכתוב נותן לנו מידע על אבשלום. מידע זה הוא "מידע מקדים", שבהמשך תהיה לו משמעות. אילו שני דברים מסופרים כאן על אבשלום?

1. הוא היה יפה במיוחד, עד שכאשר הוא הסתפר, שערו שקל משקל רב.
2. נולדו לו שלושה בנים ובת אחת.

← המורה ישאל את התלמידים:

דמיינו מקרה שבו אביכם נעדר מהבית במשך פרק זמן ארוך – מילואים, עבודה בחו"ל או משהו אחר, ואתם מצפים לבואו.

והנה מגיע היום בו אביכם חוזר. מספרים לכם שהוא הגיע לעיר, אך הוא לא חוזר הביתה! הוא עסוק בענייניו, והוא לא חוזר עדיין הביתה, הוא לא רוצה לראות אתכם.

אילו תחושות יהיה לכם בלב? מה תרגישו?

נחזור לאבשלום. במשך שלוש שנים, הוא נמצא רחוק רחוק. סוף סוף מגיע אליו יואב ומספר לו כי הגיע הזמן לחזור לירושלים, הביתה, לפגוש את אבא- דוד המלך.

אילו תחושות עולות בלבו של אבשלום? שמחה, התרגשות, ציפייה.

אך לאחר שהגיע לירושלים, מתברר שאבא דוד המלך לא מוכן להיפגש... עובר יום, ועוד יום. שבוע, חודש, שנה, שנתיים... מה ההרגשה כעת בלבו של אבשלום?

אכזבה, כעס, רוגז.

כיצד פועל אבשלום?

התלמידים יקראו את פסוקים כ"ט-ל', ויענו את השאלות:

למי אבשלום קורא?

מה הוא מבקש ממנו?

האם הוא מסכים?

מה אבשלום מצווה את עבדיו לעשות?

אבשלום מנסה לקרוא ליואב שיבוא אליו.

למה דווקא יואב? משום שהוא זה שגרם לו לחזור לירושלים.

יואב לא מגיע, ועל כן אבשלום שורף את חלקת השדה של יואב באש.

כעת יואב מגיע...

קריאת פס' ל"א- ל"ג

יואב מגיע לאבשלום להבין מדוע שרפו את שדהו.

אבשלום עונה לו ואומר: מדוע הבאת אותי מגשור? אם איני רואה את פני אבי המלך, עדיף כבר היה להישאר שם - שם היה לי טוב. ואם יש בי עוון- חטא, עדיף כבר שיהרוג אותי.

יואב שומע את דברי אבשלום, והולך לדבר עם המלך.

הפרק מסתיים במפגש בין אבשלום לדוד. אבשלום משתחוה לדוד, ודוד נותן לו נשיקה.

נראה שהכול מצוין, והנה חודש הקשר בין דוד לבנו אבשלום

אולם, בסיום השיעור, נציין בפני התלמידים שאבשלום מאוד לא מרוצה, ושברק הבא הוא הולך לעשות דבר נורא ואיום...

מדוע הוא אינו מרוצה? נבקש מהתלמידים לקרוא בעצמם את פסוק ל"ג ולנסות למצוא מה חסר - מדוע אבשלום אינו מרוצה?

נציין שדוד מוזכר שם כ'מלך'. ה'מלך' נתן נשיקה לאבשלום. לא אבא לבנו...

הצעות להמחשה:

הצגה - פתיחת השיעור בהצגה שעשתה האישה התקועית לדוד.

טבלה - להמחשת המשל והנמשל.

דמיון - כדי להבין את רגשותיו של אבשלום, על התלמידים לנסות ולהרגיש שהם חווים את הסיטואציה.

מסרים והפנמה:

- א. ניתן ללמוד רבות מהיחס של דוד ומהמאמצים שהוא עושה כדי ליישב את לב האלמנה. אנו רואים כיצד כמלך וכשופט, דואג דוד לרגשות הפרט.
- ב. ענווה – ניתן ללמוד מכך שדוד מקבל את דברי האישה. אנו רואים את מידת הענווה המאפשרת לקבל ביקורת ולשנות את הדעה.

סיכום:

לאחר שלוש שנים שבהן שהה אבשלום בגשור, מגיעה אל דוד אישה חכמה בשליחות יואב, ומספרת לו כי היא אלמנה, כי בנה האחד נרצח ע"י אחיו, וכי כעת המשפחה רוצה להרוג את האח שנותר. דוד מביע רגישות והבנה ביחס לאישה, ומבטיח לה כי ידאג שבנה יישאר בחיים. לאחר מכן מגלה האישה לדוד כי זה היה משל, ושמטרתה הייתה לגרום לו להשיב את בנו אשר בחיים. דוד מבין בחמתו כי יואב שלח אותה, ומורה ליואב להביא את אבשלום מגשור. לאחר שאבשלום חוזר, דוד אינו מוכן לפגשו במשך שנתיים. אבשלום שרף את שדהו של יואב כדי שיואב יגיע אליו, וביקש ממנו כי ידבר עם המלך. בסיום הפרק, נפגש אבשלום עם אביו דוד.

הרחבות:

1. **"כסאות למשפט כסאות לבית דוד"** - הנביא כותב כי יואב שלח את האישה התקועית אל המלך, וראוי להתעכב על הדבר: וכי כל אחד יכול ככה סתם לבוא אל המלך? אפילו כיום, אין הדבר מצוי שכאשר יש למישהו בעיה, הוא מגיע ישירות לראש הממשלה, קל וחומר למלך! התשובה קשורה לשאלה בסיסית: מה עושה המלך? אנו יודעים שהמלך מוביל את העם במלחמה. אך בעיתות שלום, מה מעשיו? את התשובה כבר למדנו בפרק ח' (פס' ט"ו): "וְיָהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ". תפקידו של מלך מבית דוד הוא להנחות את העם במשפט וצדקה. פסוק נוסף נפגוש בפרק הבא, המתאר את דברי אבשלום לכל הבאים למלך למשפט – "וְיָהִי כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ רִיב לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְמִשְׁפָּט" (ט"ו, ב'), וחז"ל עמדו על ההבדל בין דוד לבין מלכי אומות העולם: "שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני.. חצות לילה אקום להודות לך! שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני.. כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו, מפיבשת רבי: יפה דנתי? יפה חייבתי? יפה זכיתי? יפה טהרתי? ולא בושתי".